

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Beatrice Gunnervall

Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer

- En utredning av rättsläget och granskning av om en sådan rätt bör erkännas

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Karol Nowak

Termin: HT 2018

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Avgränsning	7
1.5 Metod och perspektiv	8
1.6 Material	9
1.7 Forskningsläge	10
1.8 Terminologi	10
1.9 Disposition	11
2 RÄTTEN TILL SJÄLVFÖRSVAR ENLIGT FN-STADGAN	12
2.1 Allmänt om FN-stadgan	12
2.2 Våldsförbudet enligt artikel 2(4) i FN-stadgan	12
2.3 Rätten till självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan	13
2.3.1 Artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte	14
2.3.2 Tolkningen av artikel 51 i FN-stadgan	15
3 RÄTTEN TILL SJÄLVFÖRSVAR MOT ICKE-STATLIGA AKTÖRER	17
3.1 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt FN-stadgan	17
3.1.1 Unable or unwilling-doktrinen	17
3.2 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt internationell sedvanerätt	18
3.2.1 Caroline-fallet	19
3.2.2 Attacken den 11 september 2001 och Operation Enduring Freedom	19
3.3 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt ICJ:s praxis	21
3.3.1 Barriär-fallet	22

3.3.2	Kongo-fallet	22
3.4	Debatt och forskning	23
4	ANALYS	26
4.1	Åberopande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer	26
4.1.1	Slutsats	29
4.2	Erkännande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer	30
4.2.1	Slutsats	33
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	39

Summary

This thesis addresses the question of whether self-defence encompasses the possibility of using force on the territory of another state against non-state actors. Furthermore, the thesis examines whether the right to self-defence against non-state actors should be recognized in respect to the structure, function and purpose of Article 51 of the UN Charter.

The fundamental principle regulating inter-state use of force is the general prohibition on the use of force contained in Article 2(4) of the UN Charter. Article 51 of the UN Charter provides for an exception to the prohibition by allowing states to use self-defence.

One of the most contested areas regarding the right to self-defence is the practice of states using force on the territory of another state against non-state actors. According to Article 51 of the UN Charter there is no qualification concerning the nature of the body behind the armed attack. However, in the cases where the ICJ has dealt with the question it has assumed that an armed attack must denote state involvement. The position by the Court has been criticized by certain judges and commentators.

Some argue that states historically have accepted a right to self-defence against non-state actors with reference to the Caroline Case. Others state that the concept of self-defence against non-state actors was unacceptable before the attack in the United States of America on 11 September 2001 but that the almost universal support in response to the attack has resulted in a significant change in the law.

Yet others claim that the development of state practice in relation to the attack is not enough to establish an extended right to self-defence. In conclusion, the legal position is still unclear and the issue is controversial. However, there is some evidence to provide support for the contention that

non-state actors can be responsible for armed attacks, which give rise to self-defence.

Concerning whether the right to self-defence against non-state actors should be recognized, the purpose, function and place of the article suggests that the right should be recognized since it allows the member states to make unilateral decisions to respond with force against non-state actors.

On the contrary, the purpose and function of the UN Charter and the teachings of qualified publicists indicates that the Security Council is the primary body responsible for maintaining international peace and security and thus military action against non-state actors ought to be authorised by the Security Council.

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar frågan kring huruvida det finns en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer på en annan stats territorium. Vidare utreds om en sådan rätt till självförsvar bör erkännas utifrån artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte. Staters rätt att utnyttja våld regleras genom det allmänna våldsförbudet i artikel 2(4) i FN-stadgan. Det finns dock två undantag från våldsförbudet, varav ett av undantagen är rätten till självförsvar som framgår av artikel 51 i FN-stadgan.

En av de mest omdebatterade frågorna angående tillämpningen av självförsvarsrätten är rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Som utgångspunkt framgår det inte av ordalydelsen i artikel 51 i FN-stadgan att ett väpnat angrepp ska utföras av en stat. Dock har ICJ valt att inte tolka bestämmelsen i enighet med dess ordalydelse utan fastställt att ett väpnat angrepp endast kan utföras av en stat. Domstolens inställning har dock mött kritik både från domare och i doktrin.

Oavsett om rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer kan grundas på artikel 51 i FN-stadgan, kan det argumenteras för att denna rätt har stöd i internationell sedvanerätt. Vissa anser att stater historiskt sett har accepterat en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer som härstammar från Caroline-fallet. Andra menar att det inte fanns en sådan rätt fram till terrorattacken i USA den 11 september 2001 men att folkrätten i och med attacken har förändrats. Ytterligare andra hävdar att den statspraxis som utvecklats i och med terrorattacken inte är tillräcklig för att skapa en utvidgad rätt till självförsvar. Slutsatsen som kan dras är att rättsläget fortfarande är oklart och att frågan är omdebatterad. Dock finns det visst stöd för att en stat kan åberopa rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium grundat på internationell sedvanerätt.

När det kommer till huruvida en sådan rätt till självförsvar bör erkännas kan det konstateras att bestämmelsens syfte, funktion och placering talar för ett erkännande, då det ger medlemsstaterna mandat att använda våld mot icke-statliga aktörer utan säkerhetsrådets inblandning. Däremot antyder FN-stadgans syfte och funktion samt doktrin att säkerhetsrådet bör ha monopol på våldsanvändning och därmed även vid användningen av våld i självförsvar mot icke-statliga aktörer.

Förkortningar

CNN	Cable News Network
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta Nationerna
ICJ	International Court of Justice
NATO	North Atlantic Treaty Organization
UN	United Nations

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under andra världskrigets slutskede föddes den nya säkerhetsorganisationen FN. FN grundades officiellt den 24 oktober 1945 genom att FN-stadgan¹ trädde ikraft i syfte att upprätthålla den internationella freden och säkerheten. Till följd av detta innehåller stadgan ett allmänt våldsförbud som kommer till uttryck i artikel 2(4) i FN-stadgan. Det finns dock två undantag från våldsförbudet. Det ena undantaget är att en stat som har blivit utsatt för ett väpnat angrepp har rätt att under vissa förutsättningar använda våld i självförsvar, vilket framgår av artikel 51 i FN-stadgan. Sedan terrorattacken i USA den 11 september 2001 har rätten till självförsvar ställts på sin spets. En av de mest omdebatterade frågorna som har uppmärksammats i och med attacken är frågan om icke-statliga aktörer kan genomföra ett väpnat angrepp som aktualiserar en rätt till självförsvar för den attackerade staten. På grund av det oklara rättsläget kommer innehållet i gällande rätt angående självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer att utredas. Dessutom kommer en granskning att göras gällande om en sådan rätt bör erkännas utifrån artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda rättsläget gällande staters rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer på en annan stats territorium. Vidare syftar uppsatsen till att granska om en sådan rätt till självförsvar bör erkännas utifrån artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte. Artikel 51 i FN-stadgans utformning omfattar både bestämmelsens ordalydelse och placering. Avgörande för bedömningen av om rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer bör erkännas är även FN-stadgans

---

¹ Förenta Nationernas stadga, Charter of the United Nations, San Francisco 26 juni 1945, 1 UNTS XVI.

övergripande syfte och funktion, då dess syfte och funktion är nära sammankopplade med bestämmelsens syfte och funktion.

1.3 Frågeställningar

Utgångspunkten för framställningen är följande frågeställningar:

- Kan en stat åberopa rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium, och i så fall, under vilka omständigheter?
- Bör rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium erkännas utifrån artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte?

1.4 Avgränsning

Då syftet med uppsatsen är att utreda rättsläget kring självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer behandlas endast icke-statliga aktörer vars handlingar inte kan tillskrivas en stat. Det innebär att de krav som ställs för att en person eller grupp ska anses fungera som en statsagent, vars handlingar är hänförliga till en stat, inte kommer att diskuteras.

Vidare diskuteras inte frågan om rätten till självförsvar omfattar en rätt till förebyggande självförsvar då det ligger utanför uppsatsens syfte och frågeställningar. Dessutom är det endast utomterritoriella motattacker i självförsvar mot icke-statliga aktörer som avhandlas, alltså attacker mot en annan stats territorium. Orsaken till detta är att motattacker i självförsvar mot icke-statliga aktörer på det egna territoriet inte regleras av FN-stadgan då det inte rör sig om mellanstatliga konflikter.

Relationen mellan den internationella sedvanerätten och FN-stadgan kommer inte att analyseras i uppsatsen. Uppsatsen innehåller endast en översiktlig redogörelse för tolkningen av artikel 51 i FN-stadgan samt dess förhållande till den internationella sedvanerätten. Utgångspunkten för uppsatsen är den restriktiva tolkningen av bestämmelsen, vilket innebär att

även om bestämmelsen är förankrad i en sedvanerättslig princip regleras bestämmelsens exakta utformning i FN-stadgan. Det förutsätts därmed att ett väpnat angrepp är ett krav för att en rätt till självförsvar ska aktualiseras.

Slutligen tas ingen hänsyn till politiska faktorer såsom om självförsvar mot icke-statliga aktörer är en effektiv metod för att bekämpa terrorism.

Fenomenet terrorism kommer inte att behandlas utan terrorattacken den 11 september 2001 används endast som ett exempel på ett väpnat angrepp genomfört av en icke-statlig aktör.

1.5 Metod och perspektiv

Uppsatsen grundar sig på en rättsdogmatisk metod. Rättsdogmatikens syfte är att analysera olika element i rättskällevärdet så att slutresultatet speglar innehållet i gällande rätt.² Genom att analysera olika rättskällor utreds rättsläget kring självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. För att göra detta kommer allmänt accepterade rättskällor att användas.³ Inom folkrätten utgörs de allmänt accepterade rättskällorna av internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt och allmänna rättsgrundsatser.⁴ Utöver det tillämpas judiciella avgöranden och doktrin för fastställande av gällande rätt.⁵

Rättsdogmatiken kan användas för att framställa kritik av rättsläget.⁶ Det perspektiv som tillämpas är ett kritiskt perspektiv. Det innebär att rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer kommer att granskas utifrån om en sådan rätt bör erkännas eller inte. Grunden för den kritiska granskningen är artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte. Även FN-stadgans övergripande funktion och syfte är avgörande för granskningen. Det är utifrån dessa aspekter som en bedömning kommer att göras angående huruvida självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer bör erkännas.

---

² Nääv och Zamboni (2008) s. 21 och 26.

³ Ibid. s. 21.

⁴ Artikel 38 paragraf 1 i den internationella domstolens stadga.

⁵ Artikel 38 paragraf 1(d) i den internationella domstolens stadga.

⁶ Nääv och Zamboni (2008) s. 24.

1.6 Material

Det material som används i framställningen består i huvudsak av traktattext, rättspraxis och doktrin. Utgångspunkten för uppsatsen är FN-stadgan då den innehåller artikel 51 som reglerar självförsvarsrätten. Övriga traktat som förekommer är North Atlantic Treaty⁷ och den internationella domstolens stadga⁸, vilket är en del av FN-stadgan.⁹ Vidare används även Friendly Relations-deklarationen¹⁰.

De rättsfall som redogörs för i uppsatsen har valts ut för att dessa rättsfall är de enda som berör frågan om rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer. De åskådliggör därmed ICJ:s inställning till självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Ett antal domares skiljaktiga meningar belyses för att nyanserat redogöra för domstolens ställningstagande. Dessutom innehåller uppsatsen en beskrivning av the Caroline Case¹¹ för att ge en bild av synen på självförsvarsrätten innan FN-stadgans tillkomst.

Den doktrin som används i uppsatsen består både av böcker och artiklar. Syftet med materialet är att definiera självförsvarsrätten, kommentera den rättspraxis som behandlas och utreda artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte. Utöver det presenteras synpunkter och argument från doktrin för att belysa de olika ståndpunkter som finns gällande rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Dessa har samlats in kritiskt och opartiskt i syfte att ge en omfattande bild av den debatt som pågår. Viss doktrin är äldre och skriven då FN-stadgan var förhållandevis nytillkommen. Dessa är aktuella än idag och används för att redogöra för de olika ståndpunkter som finns gällande hur bestämmelsen ska tolkas i förhållande till internationell sedvanerätt.

---

⁷ North Atlantic Treaty, Washington D.C. 4 april 1949.

⁸ Stadga för den internationella domstolen, Statute of the International Court of Justice, San Francisco 18 april 1946.

⁹ FN-stadgans förord.

¹⁰ Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, New York 24 oktober 1970, A/RES/2625(XXV).

¹¹ Fortsättningsvis benämnt Caroline-fallet.

Slutligen används två FN-resolutioner, ett antal kommissioners rapporter, artiklar från CNN och officiella uttalande för att redogöra för terrorattacken den 11 september 2001, efterföljande Operation Enduring Freedom samt de reaktioner som utlöstes av attacken.

1.7 Forskningsläge

Frågan gällande staters rätt att använda utomterritoriellt våld i självförsvar mot icke-statliga aktörer har sedan terrorattacken den 11 september 2001 varit föremål för debatt. Denna debatt har resulterat i omfattande forskning på området och ett flertal författare har berört problematiken. Framförallt kan Lubells bok *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*, Grays bok *International Law and the Use of Force* samt Dinstains bok *War, Aggression and Self-Defence* framhållas. Dessa fokuserar främst på att försöka definiera självförsvarsrätten och dess tillämpningsområde.

1.8 Terminologi

Följande begrepp kommer att användas i framställningen för att tydliggöra förhållandena mellan de aktörer som berörs av självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Med begreppet attackerad stat menas den stat som blir utsatt för väpnade angrepp utförda av en icke-statlig aktör och vars rätt att försvara sig mot angreppet genom att använda sig av väpnade motattacker i självförsvar kommer att utredas.

Begreppet icke-statlig aktör avser en person eller grupp av personer som verkar på territorialstatens territorium och genomför väpnade angrepp riktade mot den attackerade staten som inte kan hänföras till territorialstaten. Territorialstaten är den stat vars territorium den icke-statliga aktören utan samtycke verkar på och de väpnade motattackerna från den attackerade staten utan samtycke är riktade mot.

Begreppet väpnade motattacker används för att beteckna militära åtgärder i självförsvar riktade mot territorialstatens territorium som strider mot det allmänna våldsförbudet i artikel 2(4) i FN-stadgan.

1.9 Disposition

Uppsatsen inleds med en allmän beskrivning av FN-stadgan. Därefter behandlas självförsvarsrätten enligt FN-stadgan med en grundläggande genomgång av våldsförbudet enligt artikel 2(4) i FN-stadgan och rätten till självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan. Vidare följer en beskrivning av artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte samt en översiktlig framställning av hur bestämmelsen ska tolkas. I kapitel tre avhandlas rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt FN-stadgan, internationell sedvanerätt och ICJ:s praxis. Kapitel tre avslutas med en diskussion kring framträdande ståndpunkter i doktrin gällande rättsutvecklingen. Slutligen behandlas uppsatsens analys i kapitel fyra.

2 Rätten till självförsvar enligt FN-stadgan

2.1 Allmänt om FN-stadgan

Under andra världskrigets slutskede föddes den nya säkerhetsorganisationen FN.¹² FN grundades officiellt den 24 oktober 1945 genom att FN-stadgan trädde ikraft.¹³ FN-stadgan reglerar organisationens ändamål, hur den ska arbeta samt medlemsstaternas rättigheter och skyldigheter. Syftet med FN-stadgan är att upprätthålla den internationella freden och säkerheten.¹⁴ Till följd av detta innehåller stadgan ett våldsförbud.¹⁵ För att på ett effektivt sätt motarbeta hot mot den internationella säkerheten och sträva mot världsfred har medlemsstaterna överlåtit huvudansvaret för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet till FN:s säkerhetsråd.¹⁶

2.2 Våldsförbudet enligt artikel 2(4) i FN-stadgan

FN-stadgan begränsar staters rätt att utnyttja våld genom ett allmänt våldsförbud som kommer till uttryck i artikel 2(4) i FN-stadgan. Bestämmelsen är bindande för alla FN:s medlemsstater.¹⁷ Förbudet existerar även inom den internationella sedvanerätten, vars innehåll i huvudsak motsvarar det som fastslås i FN-stadgan. Bestämmelsen är dessutom tvingande och kan därmed inte avtalas bort, en så kallad jus cogens-norm.¹⁸

---

¹² Bring (2005) s. 13.

¹³ United Nations, History of the United Nations.

¹⁴ FN-stadgans förord.

¹⁵ Artikel 2(4) i FN-stadgan.

¹⁶ Artikel 24(1) i FN-stadgan.

¹⁷ Artikel 2(2) och artikel 2(6) i FN-stadgan.

¹⁸ ICJ, Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) para. 190.

Det finns dock två undantag från våldsförbudet. Det ena undantaget är att medlemsstater har rätt att använda våld om FN:s säkerhetsråd, med stöd av artikel 42 i FN-stadgan, har beslutat att auktorisera våldet.

Det andra undantaget innebär att en stat som har blivit utsatt för ett väpnat angrepp har rätt att under vissa förutsättningar använda våld i självförsvar. Rätten till självförsvar framgår av artikel 51 i FN-stadgan. Medan det första undantaget kräver att FN:s säkerhetsråd auktoriserar användningen av våld, ger det andra undantaget medlemsstaterna en möjlighet att på eget initiativ använda våld.

2.3 Rätten till självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan

Artikel 51 i FN-stadgan behandlar staters rätt till självförsvar.

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till den naturliga rätten, vilket innebär att bestämmelsen är förankrad i en sedvanerättslig princip.¹⁹

Huruvida detta medför att bestämmelsens exakta utformning regleras i FN-stadgan eller överlämnas till sedvana och praxis är omdebatterat.²⁰

Rätten till självförsvar förutsätter ett väpnat angrepp. Ett väpnat angrepp är inte detsamma som ett bruk av våld, vilket är begreppet som används i artikel 2(4) i FN-stadgan, utan innebär ett mer storskaligt våld.²¹ Det krävs alltså att det väpnade angreppet är av viss intensitet. Endast handlingar som resulterar i allvarliga konsekvenser är tillräckliga.²² Vidare kräver rätten till självförsvar att det väpnade angreppet riktas mot en stat.²³

Utöver detta måste fyra krav vara uppfyllda för att våldet i självförsvar ska kunna rättfärdigas. Först och främst får våld endast användas fram till dess att säkerhetsrådet vidtar åtgärder, vilket framgår uttryckligen av artikel 51 i

---

¹⁹ Bring och Mahmoudi (2006) s. 81.

²⁰ Bring (2005) s. 150, 180 och 183.

²¹ Linderfalk (2012) s. 206.

²² Henriksen (2017) s. 273.

²³ Linderfalk (2012) s. 207–208.

FN-stadgan. Övriga krav framgår inte av bestämmelsen men har tillämpats inom den internationella sedvanerätten. För det andra måste våldet vara nödvändigt. Det måste vara det enda möjliga sättet att avvärja det väpnade angreppet. Vidare måste våldet vara omedelbart, alltså i direkt anslutning till det väpnade angreppet. Slutligen måste våldet vara proportionerligt. Våld får inte användas i större utsträckning än vad som är rimligt utifrån det hot som ska avvärjas.²⁴

2.3.1 Artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte

När FN-stadgan utarbetades och antogs var målet att ge den nya världsorganisationen i stort sett monopol på våldsanvändning för att minimera risken för nya krig. Varje bestämmelse som tillät användningen av våld såsom rätten till självförsvar var en exceptionell rättighet.²⁵ Syftet med stadgan var att ställa all unilateral våldsanvändning, även i självförsvar, under FN:s kontroll. För självförsvarsrätten kom detta till uttryck genom stadgandet att självförsvar endast kan utövas till dess att säkerhetsrådet vidtagit nödvändiga åtgärder.²⁶

Denna strävan att ge organisationen närmast ett monopol på våldsanvändningen måste, enligt Bring, influera tolkningen av stadgan. Han menar att våldsförbudet därför bör tolkas som ett i princip heltäckande förbud. Av samma skäl bör artikel 51 i FN-stadgan tillämpas restriktivt gällande det våld som stater tillåts använda.²⁷ Även Brownlie som har gjort omfattande utredning på området menar att det finns mycket i förarbetena till FN-stadgan, olika delegationers förslag och uttalanden som indikerar att upphovsmännen avsåg begränsa enskilda staters rätt till våldsanvändning.²⁸

---

²⁴ Linderfalk (2012) s. 210–211.

²⁵ Brownlie (2002) s. 273.

²⁶ Bring (2005) s. 156.

²⁷ Ibid. s. 157–158.

²⁸ Brownlie (2002) s. 270–271.

Den legislativa utvecklingen visar att bestämmelsen som reglerar rätten till självförsvar ursprungligen infogades i FN-stadgan i syfte att ge godkännande åt regionala säkerhetsavtal och harmonisera dessa med stadgans allmänna bestämmelser. Målet var att göra det möjligt för regionala avtal gällande upprätthållandet av fred och säkerhet att fungera självständigt inom det globala systemet.²⁹

När det kom till artikelns placering i FN-stadgan var bestämmelsen initialt placerad i kapitel VIII gällande regionala avtal. Ändringen av bestämmelsens placering från kapitel VIII till kapitel VII gjordes på grund av att bestämmelsen tillämpningsområde annars skulle bli alltför begränsat då den endast skulle kunna tillämpas i samband med regionala avtal.³⁰

2.3.2 Tolkningen av artikel 51 i FN-stadgan

Med tolkning av traktat menas klarläggandet av en traktattext som är oklar.³¹ När det kommer till tolkningen av artikel 51 i FN-stadgan är det främst två termer som har resulterat i oklarheter, nämligen hänvisningen till den naturliga rätten tillsammans med kravet på ett väpnat angrepp.³² Vissa menar att bestämmelsen är förankrad i en sedvanerättslig princip men att bestämmelsens exakta utformning regleras i FN-stadgan, en så kallad restriktiv tolkning av bestämmelsen.³³ Andra hävdar att referensen till den naturliga rätten innebär att stadgan erkänner relevansen av den internationella sedvanerätt som existerade innan FN-stadgans tillkomst och som sträcker sig utöver motstånd mot väpnade angrepp, en så kallad extensiv tolkning av bestämmelsen.³⁴ Uppsatsen kommer att utgå ifrån en

---

²⁹ Goodrich och Hambro (1946) s. 176.

³⁰ United Nations, Documents of the United Nations Conference on International Organization San Francisco, 1945: Volume XII: Commission III, Security Council s. 682–683; United Nations, Documents of the United Nations Conference on International Organization San Francisco, 1945: Volume XV. Coordination committee, The charter, Lists s. 84; Goodrich och Hambro (1946) s. 177.

³¹ Linderfalk (2012) s. 94.

³² Bring (2005) s. 150, 180 och 183.

³³ Brownlie (2002) s. 270–272; Dinstein (2012) s. 196; Kelsen (1950) s. 792 och 914.

³⁴ Waldock (1952) s. 496–497; Waldock (1962) s. 234–235; Stone (2010) s. 95; Bowett (2009) s. 188.

restriktiv tolkning då det förespråkas av en övervägande del av kommentatorerna.³⁵

---

³⁵ Bring (2005) s. 186.

3 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer

3.1 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt FN-stadgan

En av de mest omdebatterade frågorna angående tillämpningen av rätten till självförsvar är frågan om icke-statliga aktörer kan genomföra ett väpnat angrepp som utlöser en rätt till självförsvar för den attackerade staten.³⁶

Som utgångspunkt framgår det inte av ordalydelsen i artikel 51 i FN-stadgan att det väpnade angreppet ska utföras av en stat för att det ska resultera i en rätt till självförsvar för den attackerade staten. Artikel 51 skiljer sig därmed från artikel 2(4) i FN-stadgan där det uttryckligen står att det ska röra sig om mellanstatliga relationer.

Dock fastställde ICJ i rättsfallet *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*³⁷ att endast väpnade angrepp genomförda av en stat eller hänförliga till en stat kan aktualisera en rätt att använda våld i självförsvar.³⁸ Att endast ge stöd är inte tillräckligt för att det väpnade angreppet ska anses vara utfört av en stat utan det krävs att staten har utövat effektiv kontroll över den icke-statliga aktören för att staten ska bli ansvarig för det väpnade angreppet.³⁹

3.1.1 Unable or unwilling-doktrinen

Som tidigare nämnt finns det ett krav på nödvändighet för att våldet i självförsvar ska kunna rättfärdigas. När det kommer till självförsvarsrätten i förhållande till icke-statliga aktörer innehåller kravet på nödvändighet

---

³⁶ Henriksen (2017) s. 274.

³⁷ Fortsättningsvis benämnt Nicaragua-fallet.

³⁸ Nicaragua-fallet para. 195.

³⁹ Ibid. para. 115.

ytterligare ett steg, som utgörs av den så kallade unable or unwilling-doktrinen.

Då en stat har utsatts för ett väpnat angrepp utfört av en icke-statlig aktör och utan framgång har vidtagit andra åtgärder för att motverka angreppet ska den attackerade staten vända sig till territorialstaten. Syftet med detta är att förmå territorialstaten att vidta åtgärder för att förhindra att den icke-statliga aktören utför attacker. Det är först när territorialstaten är ovillig eller oförmögen att genomföra detta som den attackerade statens väpnade motattack i självförsvar uppfyller kravet på nödvändighet.⁴⁰ Enligt Brunnée och Toope har dock inte doktrinen fått tillräckligt stöd från omvärlden. De menar att endast ett fåtal stater är drivande för en sådan förändring såsom Australien, Israel, Turkiet, USA och Storbritannien.⁴¹

3.2 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt internationell sedvanerätt

Internationell sedvanerätt är en av folkrättens källor enligt artikel 38 i den internationella domstolens stadga. För att en regel ska anses ha stöd i internationell sedvanerätt måste statspraxis och opinio juris kunna påvisas. Med statspraxis menas ett sammanhängande mönster i staters agerande medan opinio juris innebär att praxis måste vara godtagen som gällande rätt. Den internationella sedvanerätten är på så sätt styrd av hur stater agerar.⁴² När det kommer till rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer inom den internationella sedvanerätten finns det framförallt två fall som anses vara avgörande för dess utveckling, Caroline-fallet och terrorattacken den 11 september tillsammans med efterföljande Operation Enduring Freedom.⁴³

---

⁴⁰ Lubell (2010) s. 45–46.

⁴¹ Brunnée och Toope (2017) s. 268.

⁴² Linderfalk (2012) s. 28–29.

⁴³ Lubell (2010) s. 35; Greenwood (2003) s. 17.

3.2.1 Caroline-fallet

Historiskt sett har stater accepterat en rätt till självförsvar och denna rätt anses härstamma från Caroline-fallet. Caroline-fallet från år 1837 anses utgöra grunden för den traditionella definitionen av rätten till självförsvar och de villkor som ställs upp vid utövandet av självförsvarsrätten inom internationell sedvanerätt.⁴⁴ Fallet handlar om brittiska trupper som gick in på amerikanskt territorium och förstörde det amerikanska fartyget Caroline då de ville hindra kanadensiska rebeller från att ta emot proviant från privata aktörer i USA. Storbritannien hävdade att grunden för den väpnade motattacken var en rätt till självförsvar mot det fartyg som försedde de kanadensiska rebellgrupperna med proviant.⁴⁵ Efter händelsen fastställde den amerikanska utrikesministern de grundläggande principerna för rätten till självförsvar.⁴⁶

Caroline-fallet behandlar därmed frågan om rätten till självförsvar riktat mot icke-statliga aktörer på en annan stats territorium och visar att ett väpnat angrepp kan genomföras av icke-statliga aktörer. Hotet som var riktat mot Storbritannien kom från kanadensiska rebeller som inte var kopplade till någon stat. USA gav inte stöd till gruppen och kunde inte anses ansvara för deras handlingar. Inte heller de grundläggande principer gällande självförsvarsrätten som utvecklades antydde att ett väpnat angrepp som aktualiserar en rätt till självförsvar endast kan utföras av en stat.⁴⁷

3.2.2 Attacken den 11 september 2001 och Operation Enduring Freedom

Den 11 september 2001 klockan 08:46 flög American Airlines Flight 11 in i World Trade Centers norra torn i New York.⁴⁸ Attacken innebar att fyra reguljära passagerarflygplan kapades. Två flögs in i World Trade Center, ett

---

⁴⁴ Lubell (2010) s. 35.

⁴⁵ Jennings (1938) s. 82–84.

⁴⁶ Shaw (2017) s. 861.

⁴⁷ Greenwood (2003) s. 17.

⁴⁸ National Transportation Safety Board report, Flight Path Study - American Airlines Flight 11 (2002) s. 2.

i Pentagon där USA:s försvarsdepartement har sitt säte och ett störtade i Somerset County i Pennsylvania.⁴⁹ Bakom attacken stod en grupp av icke-statliga aktörer i form av den islamistiska nätverksorganisationen al-Qaida.⁵⁰

Dagen efter attacken, den 12 september, antog FN:s säkerhetsråd enhälligt resolution 1368⁵¹ i ärendet. Resolutionen hänvisade till staters rätt till individuellt och kollektivt självförsvar.⁵² Det var första gången som säkerhetsrådet sammankopplade frågan om självförsvar med kampen mot terrorism.⁵³

Den 28 september antog säkerhetsrådet enhälligt resolution 1373⁵⁴. Resolutionen antogs inom ramen för kapital VII i FN-stadgan.⁵⁵ Det innebär att säkerhetsrådets beslut under resolutionen är juridiskt bindande för medlemsstaterna.⁵⁶ Resolutionen uppmärksammade även att Friendly Relations-deklarationen innehåller en princip om att varje stat är skyldig att avstå från deltagande i och medhjälp till terrorhandlingar i en annan stat.⁵⁷ Passiviteten och samtycket som beskrivs i Friendly Relations-deklarationen är direkt kopplade till kravet på respekt för våldsförbudet i artikel 2(4) i FN-stadgan. Bring menar att detta innebär att en stat som huserar terrorismens utövare på sitt territorium kan sägas ha överträtt FN-stadgans våldsförbud och därmed öppnat sitt territorium för legitima och proportionerliga motattacker.⁵⁸

Som följd av attacken den 11 september påbörjades Operation Enduring Freedom den 7 oktober 2001. Operationen innebar att amerikanska och

---

⁴⁹ The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States: Executive Summary (2004) s. 1–2.

⁵⁰ Ibid. s. 3–4.

⁵¹ UN Security Council Resolution 1368 (12 september 2001).

⁵² Ibid.

⁵³ Bring och Mahmoudi (2006) s. 80.

⁵⁴ UN Security Council Resolution 1373 (28 september 2001).

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Artikel 41 och 43 i FN-stadgan.

⁵⁷ UN Security Council Resolution 1373 (28 september 2001).

⁵⁸ Bring och Mahmoudi (2006) s. 82–83.

brittiska trupper luftlandsattes på Afghanistanens territorium.⁵⁹ Den legala grunden för operationen var rätten till självförsvar riktat mot al-Qaida på Afghanistanens territorium och syftet var att förhindra kommande attacker.⁶⁰ Vidare i framställningen kommer terrorattacken den 11 september 2001 och efterföljande Operation Enduring Freedom hänvisas till under det gemensamma samlingsnamnet ”händelserna kring den 11 september”.

Den omedelbara internationella reaktionen efter händelserna kring den 11 september var en blandning av uttryckligt stöd och passiv tolerans. Säkerhetsrådet och generalförsamlingen antog resolutionerna 1368 och 1373, vilka implicit bekräftade rätten till självförsvar som svar på terrorattacken.⁶¹ EU uttryckte sitt stöd för de handlingar som hade vidtagits i självförsvar i enighet med FN-stadgan och säkerhetsrådets resolution 1368.⁶² NATO uttalade i ett pressutlåtande att terrorattacken utgjorde ett väpnat angrepp enligt artikel 5 i North Atlantic Treaty och att NATO därmed var redo att agera i kollektivt självförsvar.⁶³ Även Ryssland, Kina och Japan visade sitt stöd för de väpnade motattackerna. Det var endast Irak som ifrågasatte legaliteten i den väpnade motattacken.⁶⁴

3.3 Rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer enligt ICJ:s praxis

ICJ har två gånger haft anledning att diskutera frågan om rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer.⁶⁵ Första gången som frågan berördes var i *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*.⁶⁶ Den andra gången var i *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*.⁶⁷

---

⁵⁹ CNN, Operation Enduring Freedom Fast Facts (2018).

⁶⁰ CNN, Bush announces opening of attacks (2001).

⁶¹ Gray (2018) s. 200.

⁶² European Commission, Statement by European Commission President Romano Prodi on the military action against terrorism (2001); European Council, Conclusions and plan of action of the extraordinary European Council meeting on 21 September 2001 (2001).

⁶³ North Atlantic Treaty Organization, Statement by the North Atlantic Council (2001).

⁶⁴ Gray (2018) s. 201.

⁶⁵ Linderfalk (2012) s. 209.

⁶⁶ Fortsättningsvis benämnt Barriär-fallet.

⁶⁷ Fortsättningsvis benämnt Kongo-fallet.

3.3.1 Barriär-fallet

ICJ har i Barriär-fallet berört frågan om icke-statliga aktörer kan utföra ett väpnat angrepp som kan utlösa en rätt till självförsvar. I yttrandet argumenterade ICJ för en tolkning av artikel 51 i FN-stadgan som innebär att ett väpnat angrepp endast kan utföras av en stat eller en grupp som agerar under statens inflytande för att en rätt till självförsvar ska aktualiseras.⁶⁸

Det uttalande som domstolen gjorde har dock kritiserats och domarna Buergenthal, Higgins och Kooijmans uttryckte missnöje kring domstolens ståndpunkt.⁶⁹ I sin skiljaktiga mening hävdade Higgins att det inte finns något i bestämmelsens ordalydelse som tyder på att ett väpnat angrepp endast kan genomföras av en stat.⁷⁰ Domstolen utredde inte frågan vidare utan konstaterade endast att de väpnade angrepp som Israel hävdade ägde rum utfördes av en aktör som var verksam på territorium som Israel kontrollerade och därmed var artikel 51 i FN-stadgan inte tillämplig.⁷¹

3.3.2 Kongo-fallet

ICJ uttalade sig återigen om självförsvar mot icke-statliga aktörer i Kongo-fallet. I detta fall var ICJ:s uttalande inte lika tydligt utan diskussionen gick främst ut på att avgöra om det väpnade angreppet var hänförligt till Demokratiska republiken Kongo eller inte. När domstolen kommit fram till att så inte var fallet fördes ingen vidare diskussion om det väpnade angreppet ändå kunde medföra en rätt till självförsvar för Uganda.⁷² Istället fastställde domstolen att den inte behövde besvara parternas invändningar om huruvida och under vilka förutsättningar folkrätten innehåller en rätt till självförsvar mot väpnade angrepp från icke-statliga aktörer vars handlingar inte är hänförliga till en stat.⁷³

---

⁶⁸ Barriär-fallet para. 139.

⁶⁹ Barriär-fallet, Separate Opinion of Judge Higgins para. 33; Barriär-fallet, Separate Opinion of Judge Kooijmans para. 35; Barriär-fallet, Declaration of Judge Buergenthal para. 6.

⁷⁰ Barriär-fallet, Separate Opinion of Judge Higgins para. 33.

⁷¹ Barriär-fallet para. 139.

⁷² Kongo-fallet paras. 146–147.

⁷³ Ibid. para. 147.

Domstolens inställning har kritiserats av domarna Simma och Kooijmans i deras skiljaktiga meningar. De argumenterar för att storskaliga attacker genomförda av icke-statliga aktörer utgör väpnade angrepp även om de inte kan hänföras till territorialstaten. Det hade då varit orimligt att neka den attackerade staten rätten till självförsvar.⁷⁴

Vidare hävdar Lubell att om domstolen hade varit nöjd med sitt ställningstagande i Barriär-fallet, hade domstolen upprepat detta i Kongo-fallet. Det faktum att domstolen inte tydligt tar ställning i frågan tyder på att den fortfarande är öppen för diskussion.⁷⁵ Gray däremot menar att ICJ:s ställningstagande i fallet är en tydlig bekräftelse av domstolens ståndpunkt i Nicaragua-fallet.⁷⁶

3.4 Debatt och forskning

Lubell menar att det finns mycket stöd för att icke-statliga aktörer kan utföra väpnade angrepp som kan aktualisera en rätt till självförsvar för den attackerade staten. Stöd för denna ståndpunkt kommer dels från bestämmelsens ordalydelse, dels från statspraxis angående tolkningen av bestämmelsen. Dessutom påpekar han att ståndpunkten har ett starkt stöd i doktrin.⁷⁷ Gällande statspraxis konstaterar han att reaktionen efter händelserna kring den 11 september tydligt visar att stater, säkerhetsrådet och NATO ansåg att attacken utgjorde ett väpnat angrepp enligt artikel 51 i FN-stadgan trots att den hade utförts av en icke-statlig aktör.⁷⁸ Lubell hävdar även att en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer har funnits även innan händelserna kring den 11 september och stödjer denna tes på Caroline-fallet.⁷⁹

---

⁷⁴ Kongo-fallet, Separate Opinion of Judge Simma para. 12; Kongo-fallet, Separate Opinion of Judge Kooijmans para. 30.

⁷⁵ Lubell (2010) s. 33.

⁷⁶ Gray (2018) s. 141.

⁷⁷ Lubell (2010) s. 31.

⁷⁸ Ibid. s. 34.

⁷⁹ Ibid. s. 35.

En liknande diskussion förs av Greenwood som också menar att Caroline-fallet tillsammans med reaktionerna efter händelserna kring den 11 september visar på att ett väpnat angrepp som aktualiserar en rätt till självförsvar kan utföras av icke-statliga aktörer. Han konstaterar även att säkerhetsrådet i resolutionerna 1368 och 1373 uttryckligen erkände rätten till självförsvar på ett sätt som endast kan tolkas som att terrorattacken utgjorde ett väpnat angrepp enligt artikel 51 i FN-stadgan.⁸⁰

Till skillnad från Lubell och Greenwood menar Bring att det är ett faktum att artikel 51 endast är tänkt som en regel i relationen mellan stater.⁸¹ Efter händelserna kring den 11 september däremot fick USA stöd för en bredare tolkning av självförsvarsrätten. Han menar bland annat att NATO:s uttalande ska ses som ett utslag av en ny *opinio juris*, vilket ger självförsvarsrätten en ny innebörd.⁸² Slutligen menar Bring att blandningen av uttryckligt stöd och passiv tolerans var tillräcklig för att skapa en ny självförsvarsnorm. Dock reserverar han sig för att denna utveckling inte blir bestående i och med ICJ:s ställningstaganden.⁸³

I likhet med Bring konstaterar Gray att självförsvar mot icke-statliga aktörer var oacceptabelt för många stater och kommentatorer före terrorattacken den 11 september 2001. Att döma utav reaktionerna efter händelserna kring den 11 september kan det under vissa förutsättningar finnas en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Dock är det enligt Gray problematiskt att fastställa dess tillämpningsområde.⁸⁴

Vidare har många kommentatorer hänvisat till statspraxis som stöd för självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Gray menar dock att det inte är

---

⁸⁰ Greenwood (2003) s. 17.

⁸¹ Bring och Mahmoudi (2006) s. 81.

⁸² Ibid. s. 85.

⁸³ Ibid. s. 87.

⁸⁴ Gray (2018) s. 207.

klart att denna praxis är tillräcklig för att skapa en ny utvidgad rätt till självförsvar.⁸⁵ Dessutom är den begränsad och otydlig.⁸⁶

Även Dinstein tar upp frågan angående rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer som befinner sig på territorialstatens territorium i de fall då det inte finns något samtycke från territorialstaten. Om inte territorialstaten med vetskap tillåter den icke-statliga aktören att använda dess territorium eller inte har möjlighet att hindra den icke-statliga aktören kan territorialstaten inte hållas internationellt ansvarig gentemot den attackerade staten. Trots det ska inte den attackerade staten behöva tåla väpnade angrepp från den icke-statliga aktören hävdar Dinstein. Den attackerade staten har därför en rätt till självförsvar mot den icke-statliga aktören på territorialstatens territorium så länge syftet med den väpnade motattacken enbart är att motverka den icke-statliga aktören.⁸⁷

---

⁸⁵ Gray (2018) s. 210.

⁸⁶ Ibid. s. 226.

⁸⁷ Dinstein (2012) s. 268–270.

4 Analys

4.1 Åberopande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer

Staters rätt att utnyttja våld regleras genom det allmänna våldsförbudet i artikel 2(4) i FN-stadgan och inom den internationella sedvanerätten. Det finns dock två undantag från våldsförbudet, varav ett av undantagen är rätten att under vissa förutsättningar använda våld i självförsvar. Denna rätt till självförsvar framgår av artikel 51 i FN-stadgan samt den internationella sedvanerätten. En av de mest omdebatterade frågorna angående tillämpningen av självförsvarsrätten är rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer.

För att besvara frågan om en stat kan åberopa en rätt till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium kan det konstateras att det inte framgår av ordalydelsen i artikel 51 i FN-stadgan att ett väpnat angrepp måste utföras av en stat för att aktualisera en rätt till självförsvar. Bestämmelsen ordalydelse talar därmed för en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Dock har ICJ valt att inte tolka bestämmelsen i enighet med dess ordalydelse. I Nicaragua-fallet fastställde ICJ att endast väpnade angrepp genomförda av en stat eller hänförliga till en stat kan aktualisera en rätt till självförsvar.

Även på senare tid har ICJ i Barriär-fallet argumenterat för en sådan tolkning av bestämmelsen. I fallet hävdade domstolen att ett väpnat angrepp endast kan utföras av en stat eller en grupp som agerar under en stats inflytande för att en rätt till självförsvar ska aktualiseras. Domstolens inställning har dock mött kritik från domarna Buergenthal, Higgins och Kooijmans. De menar att domstolen saknar grund för sitt ställningstagande då det inte framgår av bestämmelsens ordalydelse att ett väpnat angrepp endast kan genomföras av en stat.

Domstolen uttalade sig återigen om självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer i Kongo-fallet. Vid en jämförelse mellan domstolens uttalanden i de två fallen kan det konstateras att ICJ:s uttalande i Kongo-fallet inte var lika tydligt jämfört med det i Barriär-fallet. Diskussionen i Kongo-fallet gick främst ut på att avgöra om det väpnade angreppet var hänförligt till Demokratiska republiken Kongo eller inte. Dessutom fastställde domstolen att den inte behövde besvara frågan huruvida folkrätten innehåller en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer.

Det faktum att ICJ inte upprepar sitt ställningstagande från Barriär-fallet och inte tydligt tar ställning i frågan menar Lubell tyder på att den fortfarande är öppen för diskussion. I motsats till Lubell hävdar Gray att ICJ:s ställningstagande är en bekräftelse av domstolens ståndpunkt i Nicaragua-fallet.

Vidare har domstolens inställning kritiserats av domarna Simma och Kooijmans. De argumenterar för att storskaliga attacker genomförda av icke-statliga aktörer utgör väpnade angrepp och att det därmed är orimligt att neka den attackerade staten en rätt till självförsvar. I likhet med domarna anser Dinstein att en attackerad stat inte ska behöva tåla väpnade angrepp från icke-statliga aktörer. Han hävdar därför att den attackerade staten har en rätt till självförsvar så länge syftet med den väpnade motattacken enbart är att motverka den icke-statliga aktören.

Oavsett om rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer kan grundas på bestämmelsen i FN-stadgan, kan det argumenteras för att denna rätt istället har stöd i internationell sedvanerätt. Denna rätt har antingen stöd genom att den alltid har varit tillåten eller att den internationella sedvanerätten har förändrats i och med händelserna kring den 11 september.

Enligt Lubell och Greenwood har stater historiskt sett accepterat en rätt till självförsvar i situationer då en stat blir attackerad av en icke-statlig aktör med hänvisning till Caroline-fallet. I fallet hävdade Storbritannien att

grunden för den väpnade motattacken var en rätt till självförsvar mot de kanadensiska rebellgrupperna. Rebellerna var inte kopplade till någon stat då det stöd som rebellerna fick var från privata aktörer i USA. USA som stat kunde dock inte anses ansvara för deras handlingar.

Ståndpunkten att självförsvar mot icke-statliga aktörer alltid har varit tillåtet kan kritiseras med hänvisning till Bring och Gray. De anser att stater fram till händelserna kring den 11 september inte hade rätt att använda våld i självförsvar då de blev attackerade av en icke-statlig aktör men att folkrätten i och med attacken har förändrats.

Efter attacken den 11 september antog FN:s säkerhetsråd resolutionerna 1368 och 1373. Det var första gången som säkerhetsrådet hade sammankopplat frågan om självförsvar med kampen mot terrorism. Resolution 1373 uppmärksammade även att varje stat är skyldig att avstå från deltagandet i terrorhandlingar, vilket är kopplat till kravet på respekt för våldsförbudet i artikel 2(4) i FN-stadgan. Det innebär enligt Bring att en stat som huserar terrorismens utövare på sitt territorium kan sägas ha överträtt FN-stadgans våldsförbud och därmed öppnat sitt territorium för legitima och proportionerliga motattacker.

Dessutom tyder den internationella reaktionen på en allmän acceptans för självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Säkerhetsrådet bekräftade implicit rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer genom antagandet av resolutionerna, EU uttryckte sitt stöd för de handlingar som vidtogs i självförsvar och NATO uttalade sig om att terrorattacken utgjorde ett väpnat angrepp. Det var endast Irak som ifrågasatte legaliteten hos den väpnade motattacken.

Bring menar att det stöd och den tolerans som händelserna kring den 11 september 2001 fick var tillräcklig för att legitimera en ny självförsvarsnorm. Även Lubell och Greenwood menar att den statspraxis

som har utvecklats till följd av händelserna kring den 11 september tyder på att det finns en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer.

Denna ståndpunkt kan dock ifrågasättas i och med att ICJ:s avståndstagande i Barriär-fallet skedde efter händelserna kring den 11 september, vilket tyder på att utvecklingen mot ett erkännande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer inte är bestående.

Till skillnad från Bring, Lubell och Greenwood menar Gray att även om det finns en rätt till självförsvar mot icke-statliga aktörer efter attacken är det problematiskt att fastställa dess tillämpningsområde. Hon menar att det inte är klart att den statspraxis som utvecklats i och med händelserna kring den 11 september är tillräcklig för att skapa en ny utvidgad rätt till självförsvar.

Även om olika tolkningar av självförsvarsrätten har förespråkats finns det viss enighet inom doktrin om en acceptans för rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Dock finns det vissa krav som måste vara uppfyllda, såsom att våldet måste vara nödvändigt, omedelbart, proportionerligt och att det endast får användas fram till dess att säkerhetsrådet vidtar åtgärder. Gällande kravet på nödvändighet i förhållande till självförsvar riktat mot icke-statliga aktörer på en annan stats territorium argumenterar Lubell för att ytterligare krav ställs i form av den så kallade unable or unwilling-doktrinen. Det innebär att det är först när territorialstaten är ovillig eller oförmögen att förhindra att den icke-statliga aktören utför attacker som den attackerade statens våld i självförsvar uppfyller kravet på nödvändighet. Unable or unwilling-doktrinen ifrågasätts dock av Brunnée och Toope som anser att den inte har tillräckligt stöd från omvärlden utan att endast ett fåtal stater är drivande för en sådan förändring.

4.1.1 Slutsats

Slutsatsen som kan dras är att rättsläget fortfarande är oklart och att frågan är omdebatterad. Dock finns det visst stöd för att en stat kan åberopa rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium

grundat på internationell sedvanerätt i och med Caroline-fallet, utvecklingen som skett efter händelserna kring den 11 september samt viss enighet inom doktrin. Det är mer tveksamt om en sådan rätt kan grundas på artikel 51 i FN-stadgan på grund av ICJ:s ställningstagande även om ordalydelsen tillåter det. Dock finns det ytterligare ett krav som ställs på våldet i självförsvar förutom de krav som vanligtvis gäller vid utövandet av självförsvarsrätten, nämligen att territorialstaten är ovillig eller oförmögen att förhindra att den icke-statliga aktören utför attacker. Denna unable or unwilling-doktrin är dock fortfarande omdebatterad och det är tveksamt om den har tillräckligt stöd från omvärlden.

4.2 Erkännande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer

För att besvara frågan om rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium bör erkännas utifrån artikel 51 i FN-stadgans utformning, funktion och syfte kan det konstateras att FN-stadgan har en preventiv funktion för att minimera risken för nya krig samt syftar till att ställa all unilateral våldsanvändning under FN:s kontroll. Då bestämmelsen i artikel 51 i FN-stadgan tillåter användningen av våld utan auktorisation av säkerhetsrådet utgör den en exceptionell rättighet.

Därmed frångår bestämmelsen FN-stadgans syfte och funktion genom att skapa en möjlighet för medlemsstaterna att på eget initiativ använda våld i självförsvar. Det tyder på att självförsvarsrätten ska tillämpas restriktivt och att det endast är i undantagsfall som våldsanvändning ska tillåtas utan auktorisation från säkerhetsrådet. En restriktiv tillämpning av artikel 51 i FN-stadgan stämmer även överens med ICJ:s tolkning av bestämmelsen i Barriär-fallet då domstolen fastställde att ett väpnat angrepp endast kan utföras av en stat för att en rätt till självförsvar ska aktualiseras.

Kravet på att ett väpnat angrepp endast kan utföras av en stat för att aktualisera en rätt till självförsvar innebär en begränsning av bestämmelsens tillämpningsområde jämfört med om en rätt till självförsvar mot icke-

statliga aktörer erkänns. Det är då upp till säkerhetsrådet att avgöra om våld ska auktoriseras eller inte. Alltså bör rätten till självförsvar mot en icke-statlig aktör på en annan stats territorium inte erkännas utifrån FN-stadgans funktion och syfte.

Även Bring argumenterar för att strävan att ge FN närmast ett monopol på våldsanvändningen måste influera tolkningen av stadgan. Han hävdar att våldsförbudet därför bör tolkas som ett i princip heltäckande förbud samt att artikel 51 i FN-stadgan av samma skäl bör tillämpas restriktivt gällande det våld som stater tillåts att använda.

Förutom FN-stadgans övergripande syfte och funktion måste hänsyn även tas till artikel 51 i FN-stadgans syfte och funktion. Ursprungligen infogades rätten till självförsvar i FN-stadgan med syftet att ge godkännande åt regionala säkerhetsavtal. Det skulle vara möjligt för regionala avtal gällande upprätthållandet av fred och säkerhet att fungera självständigt inom det globala systemet. Vid traktatens ingående fanns det därmed en vilja hos medlemsstaterna att självständigt, utan inblandning ifrån säkerhetsrådet, verka för upprätthållandet av fred och säkerhet.

Det framgår av den statspraxis som har utvecklats i och med händelserna kring den 11 september att denna vilja fortfarande finns kvar. Reaktionerna som uppstod utgjorde en blandning av uttryckligt stöd och passiv tolerans. Exempelvis bekräftade säkerhetsrådet implicit rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer, EU uttryckte sitt stöd och NATO uttalade sig om att terrorattacken utgjorde ett väpnat angrepp. Dessa reaktioner antyder att det finns ett behov hos medlemsstaterna att på eget initiativ använda våld även mot icke-statliga aktörer. Att inte erkänna rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer som en del av självförsvarsrätten strider därmed mot bestämmelsens syfte och funktion då det hindrar stater ifrån att självständigt verka för upprätthållandet av fred och säkerhet.

Dock kan detta kritiseras utifrån den omfattande utredning på området som Brownlie har gjort. Han menar att det finns mycket i förarbetena till FN-stadgan, olika delegationers förslag och uttalanden som indikerar att upphovsmännen avsåg begränsa enskilda staters rätt till våldsanvändning. Det tyder på att intresset att ställa all unilateral våldsanvändning under FN:s kontroll trots allt vägde tyngre än intresset för medlemsstaterna att självständigt upprätthålla fred och säkerhet genom regionala avtal.

Denna intresseavvägning har även präglat bestämmelsens utformning.

Artikel 51 i FN-stadgans utformning omfattar båda bestämmelsens ordalydelse och placering. Gällande artikelns ordalydelse har syftet med stadgan, att ställa all unilateral våldsanvändning under FN:s kontroll, kommit till uttryck genom stadgandet att självförsvarsrätten endast kan utövas till dess att säkerhetsrådet vidtagit nödvändiga åtgärder.

Bestämmelsens ordalydelse antyder med denna begränsning att FN i stort sett har monopol på våldsanvändningen, vilket talar emot ett erkännande av självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Samtidigt kan det konstateras att det inte framgår av bestämmelsens ordalydelse att väpnade angrepp endast kan utföras av en stat, vilket talar för ett erkännande av självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Därmed talar bestämmelsens ordalydelse både för och emot ett erkännande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer.

Gällande artikelns placering var bestämmelsen initialt placerad i kapitel VIII gällande regionala avtal men flyttades istället till kapitel VII för att bestämmelsens tillämpningsområde annars skulle bli alltför begränsat.

Strävan efter att utvidga bestämmelsens tillämpningsområde och därmed ge medlemsstaterna större möjlighet att använda våld utan auktorisation från säkerhetsrådet talar för ett erkännande av rätten till självförsvar mot icke-statliga aktörer. Det är då upp till medlemsstaterna själva att avgöra om våld bör användas för att upprätthålla fred och säkerhet.

4.2.1 Slutsats

Slutsatsen som kan dras är att bestämmelsens syfte, funktion och placering indikerar att det finns en vilja att ge medlemsstaterna viss självständighet i upprätthållandet av fred och säkerhet. Då det ger medlemsstaterna mandat att själva avgöra om väpnade motattacker är tillåtna för att försvara sig mot väpnade angrepp utförda av icke-statliga aktörer, talar det för ett erkännande av självförsvarsrätten mot icke-statliga aktörer. Däremot antyder FN-stadgans syfte och funktion samt doktrin att säkerhetsrådet i så stor mån som möjligt bör ha monopol på våldsanvändning och därmed även i situationer där en stat har blivit utsatt för ett väpnat angrepp utförd av en icke-statlig aktör.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Böcker

Bowett, Derek William (2009), *Self-Defence in International Law*. The Lawbook Exchange. Ursprungligen publicerad: 1958.

Bring, Ove (2005), *FN-stadgan och världspolitiken: Om folkrättens roll i en föränderlig värld*. 4:e upplagan. Norstedts juridik.

Bring, Ove och Mahmoudi, Said (2006), *Internationell våldsanvändning och folkrätt*. 1:a upplagan. Norstedts juridik.

Brownlie, Ian (2002), *International Law and the Use of Force by States*. Oxford University Press. Ursprungligen publicerad: 1963.

Dinstein, Yoram (2012), *War, Aggression and Self-Defence*. 5:e upplagan. Cambridge University Press.

Goodrich, Leland Matthew och Hambro, Edvard (1946), *Charter of the United Nations: Commentary And Documents*. World Peace Foundation.

Gray, Christine (2018), *International Law and the Use of Force*. 4:e upplagan. Oxford University Press.

Henriksen, Anders (2017), *International Law*. Oxford University Press.

Kelsen, Hans (1950), *The Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems*. London Institute of World Affairs.

Linderfalk, Ulf (2012), *Folkrätten i ett nötskal*. 2:a upplagan. Studentlitteratur.

Lubell, Noam (2010), *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford University Press.

Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (2018), *Juridisk metodlära*. 2:a upplagan. Studentlitteratur.

Shaw, Malcolm Nathan (2017), *International Law*. 8:e upplagan. Cambridge University Press.

Stone, Julius (2010), *Aggression and World Order: A Critique of United Nations Theories of Aggression*. 2:a upplagan. The Lawbook Exchange. Ursprungligen publicerad: 1958.

Artiklar

Brunnée, Jutta och Toope, Stephen (2017), 'Self-Defence against Non-State Actors: Are Powerful States Willing but Unable to Change International Law?' Volume 67. Issue 2. *International and Comparative Law Quarterly* s. 263–286.

Greenwood, Christopher (2003), 'International Law and the Pre-Emptive Use of Force: Afganistan, Al-Qaida and Iraq'. Volume 4. *San Diego International Law Journal* s. 7–38.

Jennings, Robert Yewdall (1938), 'The Caroline and McLeod Cases'. *The American Journal of International Law*. Vol. 32, No. 1. Cambridge University Press. s. 82–99.

Waldock, Claud Humphrey Meredith (1952), 'The Regulation of the Use of Force by Individual States in International Law', i: *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. Volume 81. The Hague Academy of International Law s. 451–517.

Waldock, Claud Humphrey Meredith (1962), 'General Course on Public International Law', i: *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. Volume 106. The Hague Academy of International Law s. 1–251.

Källor

Offentligt tryck

Amerikanska rapporter

National Transportation Safety Board, "Flight Path Study - American Airlines Flight 11", i: "The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States", publicerad 19 februari 2002.

<www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB196/doc01.pdf>, besökt 5 december 2018.

The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, "The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States: Executive Summary", publicerad 22 juli 2004. <govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Exec.pdf>, besökt 5 december 2018.

FN-dokument

United Nations, "Documents of the United Nations Conference on International Organization San Francisco, 1945: Volume XII: Commission III, Security Council", United Nations Informations Organizations.

<<https://digitallibrary.un.org/record/1300969/files/UNIO-Volume-12-E-F.pdf>>, besökt 15 december 2018.

United Nations, "Documents of the United Nations Conference on International Organization San Francisco, 1945: Volume XV. Coordination Committee, The Charter, Lists", United Nations Informations Organizations. <<https://digitallibrary.un.org/record/1300969/files/UNIO-Volume-15-M.pdf>>, besökt 15 december 2018.

UN Security Council Resolution 1368, UN Doc. S/RES/1368, publicerad 12 september 2001. <www.documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>, besökt 25 november 2018.

UN Security Council Resolution 1373, UN Doc. S/RES/1373, 28 september 2001. <www.documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>, besökt 25 november 2018.

Officiella uttalanden

CNN, ”Bush announces opening of attacks”, CNN Library, publicerad 7 oktober 2001. <www.edition.cnn.com/2001/US/10/07/ret.attack.bush>, besökt 20 december 2018.

European Commission, ”Statement by European Commission President Romano Prodi on the military action against terrorism”, European Commission Press Release, IP/01/137, publicerad 7 oktober 2001. <europa.eu/rapid/press-release_IP-01-1375_en.htm>, besökt 12 december 2018.

European Council, ”Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 september 2001”, SN 140/01, publicerad 21 september 2001. <www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140.en.pdf>, besökt 12 december 2018.

North Atlantic Treaty Organization, ”Statement by the North Atlantic Council”, NATO Press Releases, Press Release (2001) 124, publicerad 12 september 2001, <www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm>, besökt 18 december 2018.

Elektroniska källor

CNN, "Operation Enduring Freedom Fast Facts", CNN.com/U.S, senast uppdaterad 5 oktober 2018. <edition.cnn.com/2013/10/28/world/operation-enduring-freedom-fast-facts>, besökt 18 december 2018.

United Nations, "History of the United Nations", About the UN. <www.un.org/en/sections/history/history-united-nations>, besökt 20 december 2018.

Rättsfallsförteckning

International Court of Justice, Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgement, I.C.J. Reports 1986, p. 14.

International Court of Justice, Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, p. 136.

International Court of Justice, Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgment, I.C.J. Reports 2005, p. 168.